

DiepenvEens

nr. 52 maart 2025

Het Kruissink, 1938. Pauze tijdens de tarweoogst. Hermina Klijn Velderman schenkt koffie. Haar man Gerrit Dommerhold zit rechtsachter haar met een hoed.

In deze Nieuwsbrief onder meer

- Eerste oorlogsmaanden WO II
- Seina Martens van Borgele
- Architect Antony Williams
- WO II omgekomen Diepenveners
- Erve het Kruissink/Oosterwaarde

Voorwoord

➤ Dat krijg je ervan als je schrijvers en potentiële schrijvers gaat stimuleren om een bijdrage te leveren aan de DiepenvEens; te veel kopij. Zodoende ga je woekeren met ruimte in zowel het aantal woorden per artikel, en het aantal afbeeldingen dat daarbij past. En kom je deze keer uit op liefst twintig pagina's, in plaats van het gebruikelijke aantal van zestien. Want er is zoveel interessants geschreven, dat kun je niet allemaal laten liggen. Alvast een tipje van de sluier voor de volgende uitgave in het najaar, ook daar lijken we inmiddels op twintig pagina's af te koersen.

Deze 52e editie van de DiepenvEens besteedt uiteraard aandacht aan de Tweede Wereldoorlog, welke precies tachtig jaar geleden ten einde kwam. Jan Helderman heeft uitgezocht welke Diepenveners in dit geweld het leven lieten, wat resulteerde in een boeiend artikel. Ineke Schroer brengt de belevenissen in de oorlog nog dichterbij het dagelijks leven. In haar artikel "Wakker

worden, ik geloof dat het mis is..." citeert zij uit het dagboek van haar opa Arij de Koning (De Koershoff). Maar gelukkig is niet alles oorlog wat de klok slaat in deze DiepenvEens. Evert Weltevreden duikt veel dieper de geschiedenis in door in de voetsporen te treden van Seina Martens (geb. 1579), erfdochter van Borgele. Tenslotte wordt in twee artikelen een link gelegd tussen de historie en het heden. Lamberthe de Jong besteedt aandacht aan de architect Antony Williams, die tien jaar geleden overleed, en de dertien Diepenveense woningen die hij ontwierp. En Marian Crus en Willem Janssen belichten de geschiedenis van Erve Het Kruissink, en hoe deze tegenwoordig opereert als het biolo-gisch dynamisch tuinbouwbedrijf De Oosterwaarde. Met deze artikelen, naast mededelingen van het bestuur en enkele korte berichten, denken wij als redactie u wederom een interessante en leeswaardige editie voor te schotelen. Veel leesplezier !

Van het bestuur

→ Algemene Ledenvergadering en Historische Avond op donderdag 10 april 2025

Beste leden,

Hierbij nodigt het bestuur u uit voor de ledenvergadering en de Historische Avond die op donderdag 10 april aanstaande in het Kulturhus zullen worden gehouden.

ALV. De avond begint met de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering. De leden van onze vereniging ontvangen hiervoor tegelijk met deze nieuwsbrief de bijbehorende stukken. De vergadering begint om 20.00 uur, de zaal is open vanaf 19.30 uur.

Historische Avond. Aansluitend aan de Algemene Ledenvergadering begint vanaf 20:45 uur de Historische Avond.

Deze keer staat die met name in het teken van de tabaksteelt die tijdens de Tweede Wereldoorlog en een periode erna in en rond Diepenveen heeft plaatsgevonden. Een film van Alex Roosdorp en zijn vrouw Marie laat alle facetten rond de tabak productie en verwerking zien. Hun bedrijf 'MARO-film', dat in Deventer was gevestigd, maakte tijdens en na de Tweede Wereldoorlog op eigen initiatief en kosten zo'n 27 agrarische voorlichtingsfilms, waaronder deze film 'Toebak'. De film is in 1943 in kleur opgenomen en ingesproken en toont meerdere dorpsgenoten, die in de kassen en op de 'tabaksplantages' rond het dorp aan het werk zijn. Een uniek historisch document. De historische vereniging heeft het recht gekregen om deze film uitsluitend voor eigen gebruik te vertonen. Deze kans mag u zeker niet voorbij laten gaan.

De filmvertoning wordt onderbroken door een korte pauze en zal tegen 22:00 uur zijn afgelopen.

Jan Helderman, voorzitter

→ Grijs, Groen en Immaterieel.

Erfgoed. Het is bij velen wel bekend dat historische gebouwen, archeologische vindplaatsen of door mensen aangelegde groene structuren, zoals parken, etc., beschermde monumenten zijn. Minder bekend is dat cultuurhistorisch waardevolle bossen, houtwallen, heggen en andere landschappelijke elementen ook worden beschermd. Evenals tradities, rituelen, festiviteiten en gewoonten. Voor de duidelijkheid wordt onderscheid gemaakt in grijs-, groen- en immaterieel erfgoed. De historische vereniging richt zich op alle drie gebieden.

In het bestemmingsplan 'Kom van Diepenveen' is het gebied van de Sallandsweg tot en met de Naai- en breischool en van de Brinkerinckbaan tot aan het bos van Stratenus aangemerkt als beschermd dorpsgezicht. Ook daarbuiten zijn veel huizen en boerderijen aangemerkt als rijks- of gemeentelijk monument. Bij de kerk herinneren de grafstenen, de bomen en het grasveld nog aan de kloostertijd en het protestantse kerkhof. Daar is door de aanwezigheid van de zeer zeldzame Holwortel, behorend tot de zogenaamde 'stinzen flora', nog een unieke waarde aan toegevoegd. Een mooie combinatie van grijs- en groenerfgoed.

Voor de historische vereniging ligt de aandacht voor groen erfgoed bij de cultuurhistorische waarde van het landschap. Uiteraard wordt nauw samengewerkt met instellingen als IVN Deventer en Bomenstichting Deventer, maar ook met de afdeling Erfgoed van de gemeente Deventer.

Vrijwilligers gezocht. Dit jaar willen we specifiek aandacht schenken aan verdere inventarisatie van het grijs- en groenerfgoed. We zijn daarvoor op zoek naar vrijwilligers. Heeft grijs- of groenerfgoed je voorkeur of vind je groenerfgoed meer bij je passen en wil je meehelpen met het inventariseren, meld je dan aan. Stuur een

Periodiek van de Historische Vereniging Dorp Diepenveen en Omgeving, opgericht november 1998. **Print:** ISSN 2590-0749, e-ISSN 2666-9226. Verschijnt tweemaal per jaar • **Contributie:** € 20,- per gezin per kalenderjaar. Voor bezorging per post wordt het bedrag met €10,- verhoogd. Medio april vindt automatische incasso plaats van de contributie onder vermelding van incassant ID: NL13ZZZ080837070000. • **Bestuur:** Jan Helderman (voorzitter), Peter van Leent (secretaris), Jan Harmelink (penningmeester), Jan van Ginkel (verzamelgroep), Joke Roetert (kleding- en textielgroep), Arie Koldewij (foto-archiefgroep), Marinus de Winter (algemeen) • **Correspondentieadres:** Peter van Leent, Stijne van Sallandstraat 10, 7431 GR Diepenveen • **E-Mail:** secretariaat@historischeverenigingdiepenveen.nl • **Website:** www.historischeverenigingdiepenveen.nl • Op dinsdagmiddag is van 14.30 tot 16.00 uur de fotoarchiefgroep (FAG) in het café van het Hof van Salland aanwezig • **PR-groep, redactie:** Jan Helderman (coördinatie met het bestuur), Gea Zieverink (vormgeving), Henk Grooters (tekstredactie), Rudi Steenbruggen (eindredactie) • **Illustraties:** Harry Mulder (nieuwe foto's) en FAG (fotoarchief groep), tenzij anders vermeld • **Druk:** De Kroon, Olst • © **Historische Vereniging Diepenveen Dorp en Omgeving**

email naar info@historischeverenigingdiepenveen.nl en we nemen contact met je op.

BioBlitz. IVN Deventer bestaat 50 jaar in 2025. Daarom organiseert ze dit jaar de BioBlitz (zie <https://www.ivn.nl/afdeling/deventer>). Binnen een bepaald tijdsbestek willen ze een zo groot mogelijk aantal soorten dieren en planten inventariseren. Iedereen kan meedoen en alle waarnemingen op het gebied van fauna en flora binnen de grenzen van de gemeente Deventer tellen mee.

De historische vereniging feliciteert hen met het jubileum

en doet ook graag mee met dit initiatief. We nodigen onze leden dan ook uit om tijdens een wandeling je waarnemingen door te geven aan www.waarneming.nl. IVN medewerkers valideren alle waarnemingen en zorgen ervoor dat het wordt gedocumenteerd. Maak voordat je op pad gaat wel eerst een account aan op waarneming.nl !! Gebruik kan worden gemaakt van een gratis fotoherkenningsapp. Scan daarvoor deze QR-code.

Korte Berichten

→ Fototentoonstelling WO II en Bevrijdingsconcert

Op vrijdag 11 april is het tachtig jaar geleden dat Diepenveen door Canadese troepen werd bevrijd. Ter gelegenheid hiervan organiseert de historische vereniging van 8 april tot 8 mei een fototentoonstelling in de gang van het Kulturhus Diepenveen.

Ook verzorgt de vereniging de aankleding van de zaal voor het bevrijdingsconcert door het Deventer Modern Orchestra, dat op 11 april vanaf 20:00 uur plaatsvindt in het Kulturhus.

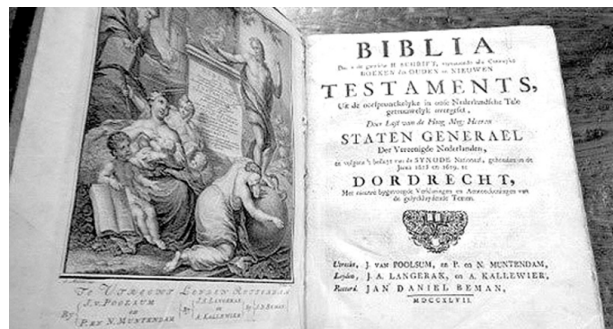
Het uit 35 enthousiaste muzikanten bestaande orkest (een bigband bezetting aangevuld met strijkers) speelt dan nummers uit die tijd. Er zijn 100 zitplaatsen beschikbaar dus wees er snel bij. Kaartjes zijn te verkrijgen via de website van het orkest <http://deventermodern.nl/>.

→ Unieke Diepenveense Statenbijbel

Door toedoen van de historische vereniging kon de Athenaeumbibliotheek te Deventer een uitgebreide kerkbijbel in de Statenvertaling verwerven. Deze bijbel is uniek en bijzonder, omdat het een samenstelling is van een Statenbijbel uit 1747 aangevuld met psalmen, gezangen en catechismus uit het midden van de 19^e eeuw. De bijbel heeft een fraaie, origineel kalfsleren band met blindstempeling van lijnkaders, medaillons, rug met ribben en een voorplat met inscriptie 'W'. Kruissink te Diepenveen' en verkeert in zeer goede conditie. De opdrachtgever was Willem Kruissink (1809- 1884) uit Diepenveen, die op de voormalige

kloosterboerderij erva Rander Klooster aan de Dorpsstraat woonde. Over Kruissink is geschreven in DiepenvEens; zie onze website onder Nieuwsbrief en selecteer nummer 41.

De Statenbijbel is voorzien van een fraaie allegorische titelgravure

→ Wisseling van de wacht bij redactieteam

Na 14 jaar lang het ontwerp en de lay out van de DiepenvEens te hebben gedaan neemt Gea Zieverink afscheid van het redactieteam. Mede door haar inzet groeide de historische nieuwsbrief ook in uiterlijk naar een volwassen historisch tijdschrift. Het grafisch ontwerp van DiepenvEens, dat we sinds april 2012 kennen, is van haar hand. Bij iedere editie was Gea de contactpersoon naar de drukker. Maar ook bij een aantal van onze publicaties heeft ze haar kennis en kunde ingebracht. Het bestuur bedankt Gea voor haar inzet en de plezierige samenwerking binnen het redactieteam.

Een opvolger voor Gea is nog niet gevonden. Dus lijkt het je wat om de taak van Gea bij het redactieteam over te nemen, ga eens praten met de eindredacteur Rudi Steenbruggen. Een mailtje sturen naar info@historischeverenigingdiepenveen.nl kan natuurlijk ook.

“Wakker worden, ik geloof dat het mis is...”

Uit het dagboek van Arij de Koning. (bewerkt door kleindochter Ineke de Koning)

– Dreiging

1939. De opmars van Hitler wordt dreigender en dreigender, ook in Diepenveen. Op de Koershoff aan de Bouwhuisweg vrezen Arij de Koning, leerkracht aan de Koloniale Landbouwschool in Deventer, en zijn echtgenote Eef het ergste. Zij hebben drie zonen. Hun oudste zoon Kees zit volgens hen wel veilig in Indië, maar Theo en Hanco wonen nog thuis.

Arij de Koning in zijn moestuin bij de Koershoff

Op 28 augustus 1939 komt toch het gevreesde bericht van een algemene mobilisatie en hun grote angst wordt werkelijkheid: Theo wordt opgeroepen voor de landmacht. Arij en Eef zijn flink aangeslagen, ze weten alleen van Theo dat hij bij een motorbrigade ergens in Brabant zit. Eind april 1940 schrijft hij hen nog dat hij binnenkort naar de verbindingstroepen in Rotterdam wordt overgeplaatst, daarna horen ze niets meer. Op 10 mei 1940 valt Duitsland Nederland binnen. Arij schrijft zijn gedachten in een schriftje en hieruit komen de volgende notities:

Donderdag 9 mei 1940 “Gistermiddag vertelde Moeder Roetert ons dat alle verloven ingetrokken waren, Gerrit was net thuisgekomen en moest meteen weer weg. Gerrit zei dat hij niet van plan was zich te haasten, maar toen we terugkwamen van onze wandeling stond hij alweer in uniform klaar om naar Teuge te vertrekken”.

– Oorlog!

Vrijdag 10 Mei 1940 “Het zal zoowat half zes zijn geweest dat Eef me wakker riep omdat ze “geloofde dat het mis was”, want ze hoorde sirenes loeien, geronk van vliegtuigen en doffe knallen. Zoo af en toe dreunde alles van de zware knallen van - zooals later bleek - het vernielen van de Schipbrug en de spoorbrug. Hanco had de tegenwoordigheid van geest om de radio aan te zetten en hieruit vernamen we, dat reeds heele eskaders Duitsche vliegtuigen op ons land losgelaten waren en dat we in oorlog waren met Duitschland. Als we ons niet tegen een Duitsche invasie zouden verzetten, dan zou ons geen leed geschieden. Dit werd natuurlijk verontwaardigd van de hand gewezen. Later is een toespraak van de Koningin uitgezonden, maar die hebben we helaas niet gehoord, want om zeven uur kregen we een storing in de electriciteit die - zooals later bleek - kwam door het opblazen van een seinhuis.

Intusschen was al hierheen komen vluchten Van Asbeck, die bij Mevrouw Bessum in de kost is en ook Van Harpen. Het duurde eenige tijd eer ik me realiseerde dat mevrouw Van Harpen er ook nog achteraan kwam met Theootje in de kinderwagen. Ik ben ze toen nog een klein eindje tegemoet gegaan. Gelukkig dat Greiner haar hielp met het duwen van de kinderwagen.

‘s Morgens na het ontbijt zijn Hanco en Van Asbeck nog wat noodige maatregelen gaan uitvoeren (hierbij staat een latere opmerking van Hanco: koper en zilver begraven, wat we grotendeels nooit terugvonden) en zijn Van Harpen en ik naar de stad gereden om nog één en ander uit zijn huis weg te halen. Bij Van Harpen was boven alleen één ruit gesprongen. In de Noordenbergsingel bij Van Dorssen zag het er treuriger uit, vrijwel geen ruit meer heel. Een troosteloos gezicht was het twee bogen van de brug in het water te zien liggen. Dicht bij de schipbrug lag nog een militaire auto brandend in den IJssel. Terug gingen we eerst nog even naar de apotheek op de Nieuwe Markt (daar werkt Bets Houwink, de verloofde van Theo), waar ik wat aspirine en broomkali insloeg. Bets was natuurlijk wel geschrokken, maar was ijverig aan het pillen en poeders maken. In de Nieuwstraat kochten we nog wat fruit en toen naar huis. ‘s Middags gingen Hanco en Van Asbeck naar de lucht-bescherming. Ik ging nog even naar Diepenveen om te probeeren wat asperges erbij te koop (ik had maar twee bosjes en dat was onvol-

doende voor het vermeerderde gezin). Op de terugweg ontmoette ik de eerste Duitschers, een compagnie vermoeide mitrailleurtroepen op weg naar de Haere en Olst, waar we tegen den avond de eerste aanval op de IJssellinie konden hooren. Erg vermoeid gingen we om half tien naar bed, ondanks het schieten bij Olst en de steenfabriek tegenover de Haere”.

Zaterdag 11 Mei 1940 “Vroeg wakker, nog geen electriciteit, dus gezeur met waterzeulen, opgepompt door een oud handpompje dat voortdurend lens loopt. Het schieten bij de Haere is verstomd. Ik ga naar de stad om Bets hierheen te halen (de bruggen zijn vernield, ze kan niet terug naar de Worp). Even bij de Keyzer aan. De eigenaar op van de zenuwen. Daarna even bij Door Wolff, die heeft vannacht op een canapé geslapen, geheel gekleed. Ze klaagt, dat er niemand meer een boekenwinkel bezoekt en dat de levensmiddelenwinkels vol klanten staan, wat inderdaad waar is. Bij de Ned.Bank staan een honderd menschen in twee rijen om zilvergeld te bemachtigen. Iedereen wil muntgeld hebben, omdat kruideniers geen geld meer terug hebben op de briefjes van tien, die voortdurend aangeboden worden. Ik koop een paar kilo appels en een Edammer kaasje + een paar kistjes sigaren.

Ik kan alleen langs een omweg naar de apotheek, de gewone weg ligt onder het vuur van onze troepen aan de overzijde en die, werd mij gezegd, schieten zelfs op elke hond of kat die ze zien. Wanneer ik voor de apotheek sta en aan de deur rammel, wordt mij vanuit een portiek toegeroepen, dat de apotheek ontruimd is, want dat er de kogels naar binnen vlogen. Ik verlaat daarom mijn gevaarlijke standplaats en sjouw naar de Keizerstraat, om bij apotheek Cath te vragen waar Bets is. Net, wanneer ik af wil stappen, zie ik Juffr. Ekker, de apothekeres, die me direct zegt: “Bets is bij haar tante op de Gedempte Gracht”. Op

Theo de Koning (in het midden) soldaat in Brabant

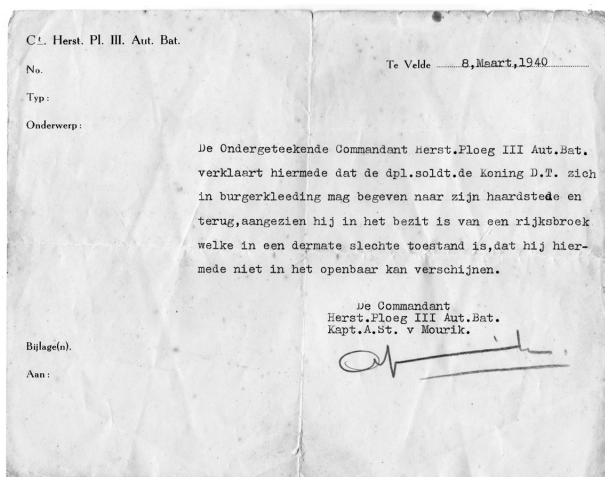
mijn terugweg ontmoet ik Van Harpen, Ook hij heeft vandaag de Zwolscheweg gemeden. Ik vertel hem van mijn inkoop en dat blijkt hem te inspireren om ook twee edammertjes te kopen. Bij de Veemarkt kwamen onze spoorwegaarbeiders net langs, opgecommandeerd naar het station, om de wissels die ze gistermorgen vernietigd hadden, weer in orde te maken voor de Duitschers. Die willen onze spoorlijn weer gebruiken voor troepentransport en aanvoer van munitie en kanonnen. Ik zag ook nog een ordonnans, wiens motor niet verder wilde. In een ommezien stonden er een twintig jongens om heen, die hem op alle manieren wilden helpen. Blijkbaar maakt het optreden van de invallers geen slechten indruk op onze jeugd.

Toen ik gisteren thuiskwam, was Hanco nog steeds niet terug van de Luchtbescherming. Hij kwam pas veel later en wat bleek nu? Toen hij en Van Asbeck terug gingen van de Luchtbescherming, wilden ze eens zien, hoe het bij de Haere gesteld was. En vlak bij de Wijnbergen liepen ze een schildwacht in handen, die het zaakje niet vertrouwde. Ondervraagd, gaven ze naar waarheid op, dat ze van de luchtbescherming kwamen en met een omweg naar huis gingen. Of ze ook papieren bij zich hadden? Van Asbeck liet een briefje zien, waarop ze de overkomende vliegtuigen genoteerd hadden. Nu was 't eerst recht mis, want dat was spionage. Misschien wilden ze wel over den IJssel om berichten over te brengen. Tenslotte gingen ze op Hanco's verzoek in, om met hem, als gevangene, naar 't Gemeentehuis te rijden. Daar waren de informaties precies, zooals Hanco opgegeven had en Swart maakte zijn excuses, dat hun opdracht nog geweest was: vliegmachines noteren, 't zou niet meer gebeuren. En zoo kwam ons Hansje gelukkig met den schrik vrij. Les: niet overal met je neus bij willen zijn, vooral niet in oorlogstijd.

Om half 5 ging 't licht weer aan en de pomp begon te loopen. Gelukkig: licht, water en radio. Nu konden we tenminste hooren, wat er in de wereld gebeurde. Den geheelen avond hebben we nieuws geluisterd. De doorkomende berichten zijn niet opwekkend. Op vele plaatsen valschermtroepen gedaald, soms in Holl. uniform, soms anders vermomd. De Waalhaven is in Duitsche handen, in Rotterdam onzekere toestand. En dan te denken dat Theo daar zoo vlakbij zit. Moeder en Bets houden zich goed, maar ik laat me niets wijsmaken. 't Is ellendig, dat je niets weet van je nabestaanden”.

Zondag 12 Mei 1940 (1^e Pinksterdag) *"Het schieten heeft opgehouden, de IJssellinie is verlaten. De Duitsers schijnen bij Zutphen of Dieren erdoor gekomen te zijn. De Duitsers zijn allen in de verbeelding, dat ze de Hollanders komen helpen. Ze staan paf, dat ze niet met hoerah binnengehaald worden, doch tegenover Hollandsche geweren komen te staan. De ervaring van Van Duivenvoorde was, dat ze niets tegen de Hollanders hadden en er ook niets voor voelden met hen te vechten; 't waren meest huisvaders, die liever thuisgebleven waren. Overal lopen soldaten, die niets te doen hebben en zich heer en meester voelen, wat ze ook zijn. Thuisgekomen, heb ik het een oogenblik te kwaad gehad. Maar: kop op, want Eef houdt zich ook goed. We denken natuurlijk alle twee aan Theo, maar durven elkaar de groote vraag niet te stellen: Leeft hij nog? En wanneer hij nog leeft: hoe en waar zou hij dan zijn? Drie dagen bij de straatgevechten in Rotterdam? Wanneer zullen we er wat van te weten komen?"*

Terecht maken ze zich grote zorgen. Pas veel later horen ze dat Theo bij het begin van de gevechten in Rotterdam met een aantal rekruten ingedeeld werd bij een jonge luitenant. De meesten van de jongens waren nog maar pas in dienst en hadden nog nooit een wapen in handen gehad. De luitenant krijgt opdracht met dit groepje de Vierleeuwenbrug terug te veroveren op de Duitsers. Van 10 tot en met 14 mei wordt er hevig gevochten in de straten van Rotterdam en Theo zit er middenin. Op 14 mei om half twee 's middags volgt een groot bombardement dat nog geen kwartier duurt, maar een enorme schade aanricht. Er vallen 900 burgerslachtoffers en 80.000 huizen worden volledig verwoest. Na Hitlers dreigement dat er meerdere grote steden zullen volgen, capituleert Nederland.

Rijksbroek in slechte staat

– Capitulatie

Dinsdag 14 Mei 1940 *"Vanmiddag schoolvergadering, er moet een nieuw rooster komen voor de overgebleven jongens. Thuis vond ik Eef buiten bezig op een houtvuurtje de wasch te koken. We moeten zuinig zijn met onze kolen. We hebben vandaag nog twee mud gekregen en kunnen weer een poosje toe voor de keukenkachel. Petroleum is op. We willen in het vervolg om half één warm gaan eten, dan kan de keukenkachel al vroeg uit.*

Vanavond om half negen kwam de verpletterende tijding, dat Winkelman gekaptuleerd had. Alleen in Zeeland wordt nog doorgevochten. Nadat Rotterdam gebombardeerd was, had Winkelman ingezien dat verder bloedvergieten onverantwoord was. En zoo is dus Nederland in ettelijke dagen geheel veroverd en zijn wij vast in Duitse handen. Eef en ik hebben een deuntje zitten huilen en hebben den geheelen nacht vrijwel niet geslapen".

Die middag waren Eef en Arij samen thuis in Diepenveen, onwetend van wat er in Rotterdam gebeurde. Zonder enige aanleiding gaat Eef plotseling met haar handen op haar oren helemaal ineengedoken onder de keukentafel zitten. Ze is vreselijk bang, maar waarvoor weet ze niet. Achteraf blijkt dat dit het tijdstip was van het heftige bombardement in Rotterdam. Voelt Eef de angst van Theo?"

Zondag 19 Mei 1940 *"Eenige dagen geen lust en tijd gehad om m'n dagboek bij te houden. Vrijdagavond kwamen plotseling Hanco en zijn vriendin binnenvallen met het bericht: Theo leeft! Ik weet niet wat we meer deden, huilen of lachen. Ik ging de heugelijke mare meteen bij De Winter en Van Duivenvoorde (buren) brengen en op school heb ik een kistje sigaren geoffreerd. Onze arme jongen heeft tot het eind toe de hel in Rotterdam meegemaakt. De volgende ochtend ging ik naar Drijver om hem het bericht over Theo over te brengen. Hij begreep wat er in Rotterdam gebeurd was, want hij was er zelf doorgelopen. Ik verzocht hem er moeite voor te doen Theo op de fabriek te krijgen, want (laat ik niet de heele argumentatie opschrijven). Hij beloofde er moeite voor te doen.*

Bij De Winter is een broer van Dika aan komen lopen in burger. Hij was bij de doorbraak in de Peel en heeft eenige dagen en nachten in burger rondgezworven. Ze kwamen ons raad vragen wat te doen. Advies: melden bij de burgemeester Arriëns, de man die zoo bang

is als een wezel, die onze Hanco geen bewijs durfde geven om naar Wageningen (waar Hanco studeert) te gaan om zijn papieren te halen en hem toch ook niet in durfde schrijven als burger van Diepenveen. Ook de Knuttels hebben bericht van hun a.s. schoonzoon, dat hij in welstand is. Veel bezoek gehad, eerst Sini Kruis en nog een paar vrouwen, 's middags de Ten Zeldams, Daan Knuttel en Marlies Douglas. Ten Zeldam vertrouwde mij toe dat hij, toen hij van de capitulatie hoorde, net als ik eerst gevloekt en toen gehuild had."

Je heele bestaan wordt door elkaar geslagen, voor alles en nog wat moet je nieuwe normen zoeken en 't is de vraag of je ze vindt. Er wordt veel geverg'd van je aanpassingsvermogen, en wat dat betreft, heeft de jeugd veel voor. Opnieuw moeten we zoeken, tastend zoeken naar de mogelijkheden. Waar een gaatje is, moeten we het benutten. Vanmiddag vlogen er veel vliegtuigen buitengewoon laag vlak boven ons, en vrijwel vlak over ons huis. Ze kwamen terug. Gisteravond en ook vanavond veel geronk van vliegtuigen."

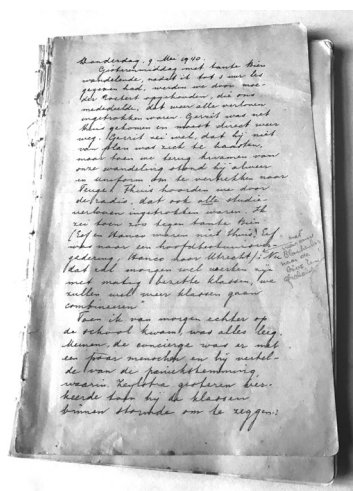
→ Op zoek naar Theo

Maandag 27 Mei 1940 "Ben Zaterdag op reis gegaan naar Theo. Kon in Deventer een weekeindretour krijgen, waarmee ik bij de schipbrug me over liet zetten à f 0,05. Op de IJsselbrug konden we in een lokaaltje stappen, dat ons naar Twello duwde. Daar kregen we een fatsoenlijke locomotief ervoor naar Amersfoort. Alle stations zijn stampvol afzwaaiende militairen; 50 % van onze jongens vertrekt. In Rotterdam vind ik na eenig gezoek Theo en we gaan samen naar een kroeg in de buurt, waar we rustig kunnen praten. Uit zichzelf stelt Theo voor de plekjes te gaan bekijken, waar hij gevochten heeft. Wat een ruïne, tot diep in Kralingen. Een niet ontplofte bom ligt midden op straat met een klein hekje er om. Verderop op het Oostplein staat alleen de molen nog, verder is alles weg: Marine kazerne, Rijksentrepot, station Maas, Ooglijderskliniek, alles verdwenen. Bij het begin van de Oosterkade staat nog een huis met een plat dak en aan de voorzijde een soort van kanteelen. Hier bovenop zaten Theo en zijn medesoldaten om de Vierleeuwenbrug onder vuur te nemen. Hij wees me het plekje, waar hij zat en daaromheen zag ik nogal eenigen merktekens van kogels. Hij vertelde dat midden onder de gevechten de eigenares van het huis het dak op kwam om onze jongens thee brengen en toen die riepen: "Terug, je wordt hier neergeschoten, dit is geen plaats voor een vrouw!", gaf ze als antwoord: "Waar jullie zijn, kan ik ook zijn". Eere-saluut voor den moed van die vrouw.

Bij de Leeuwenbrug zelf mogen we niet verder, het is daar nog gevaarlijk. Na de tocht vol ellende nog een poosje met Theo gepraat in het kroegje, hij weet nog niet wanneer hij af mag zwaaien.

De volgende dag neem ik lijn 2 terug naar het station. Op 't achterbalkon staan drie jonge Duitschers met één Hollandsch meisje. Dat irriteert me danig. Wanneer ik een sigaar op wil steken is een van de nog jonge jongens er direct bij met zijn aansteker om me vuur te presenteren, erbij zeggende, dat hij nog benzine heeft. Ik kan zijn hoffelijkheid onmogelijk accepteren, zie er zelfs een brutale opschepperij in en weiger zijn vlammetje, zelf een lucifer aanstekende. In de trein ontmoet ik bij Amersfoort een familie uit Almelo, die ook gisteren met mij in de trein zaten. Nu is echter zoonlief er bij (vliegenier in opleiding in buitenmodel), die ook in Rotterdam heeft mee moeten vechten. We maken kennis. Op een gegeven moment vraagt Papa, die tandarts is, aan zoonlief: "zeg Reinier, hoeveel burgers heb jij nu neergeschoten?", waarop Reinier antwoordt: "een stuk of twaalf, geloof ik". Ik geloof het niet, en ben overtuigd, dat hier gefingeerde heldenmoed en jeugdige bluf een legende doen ontstaan. Bij de IJssel moeten we nogal een poosje wachten, want de militairen gaan voor en ook onze trein zat vol met gedemobiliseerde jongens.

Thuis is Bets nog aanwezig. Ik vertel haar dat Theo nog niet kan afzwaaien, en op dat moment komt hij op een geleende fiets aanrijden. Na een poosje wil ik een flesch wijn uit het bosch halen ter eere van zijn thuiskomst, maar Theo wil liever geen alcohol. Wat een rust, dat de jongen weer thuis is. Ik heb hem nog zeer weinig gevraagd over zijn avonturen in Rotterdam en zeker niet, hoeveel menschen hij gedood heeft".

Dagboek Arij de Koning

In de voetsporen van Seina Martens, erfdochter van Borgele

Door Evert Weltevreden

In de Nieuwsbrief van onze vereniging komen het Huis Borgele of Borgel en haar bewoners wel sporadisch aan bod, maar hoe krijgen we een samenhangend beeld van de voetsporen en het nageslacht van bewoonster Seina Martens en onder welke omstandigheden groeide zij op? Die vragen doemden op naar aanleiding van schilderijen die ik enkele jaren geleden tegenkwam op de website van 'Adel in Nederland', die een veiling aankondigde in het Venduehuis in Den Haag. Daar zouden schilderijen aan bod komen, die onder andere te maken hebben met de erfdochter van Borgele: Seina Martens - Van Bienen van / tot Borgele.

Het is de bedoeling haar plaats in de samenleving van toen, haar 'footprint', nader te omschrijven gelet op afkomst, gezinssituatie, de havezate Borgele en een historisch perspectief met uitstapjes naar genealogie, heraldiek, lokale rampspoed et cetera.

→ Seina's voorgeslacht

Seina Martens' meisjesnaam was 'Van Bienen'. Zij stamde af van de adellijke en riddermatige Van Bienenens, bekend sinds het midden van de dertiende eeuw, later ook wel 'Van Bienen van / tot Bysse' genaamd. Dit nadat in 1454 *dat goet tot Bijssel, met sijnen toebehoren, op de Veluwe gelegen in het kerspel Dorenspijck, tot enen Stichtsen leenrechte ontfinck Johan van Bienen erve sijnes vaders Henrix*. Het geslacht ontleende haar naam wellicht aan het dorpje Bienen bij Kleef en voerde het volgende wapen: in zilver een springende eenhoorn van keel (rood), heraldisch naar rechts gericht. Dat wil zeggen vanuit de positie van de schilddrager.

Dit adellijk geslacht, uitgestorven in de achttiende eeuw, heeft geen enkele link met de zogenaamde patricische Van Bienenens. Dat waren aanzienlijke regeringsgeslachten, die pas in het begin van de negentiende eeuw tot de adelstand werden verheven, maar die nota bene wel hetzelfde wapen voerden. Tot

Het wapenschild van het geslacht Van Bienen.

deze van oorsprong patricische Van Bienenens hoorden onder meer de Van Bienenens van Ramerus, en die van de Groote Lindt.

Seina maakte deel uit van de tiende generatie van het geslacht Van Bienen, zoals de gepresenteerde kwartierstaat laat zien. Die laat een overzicht zien van alle bekende voorouders. De term kwartierstaat volgt uit het kwartieren van het wapenschild. Om te worden toegelaten (geadmitteerd) tot een ridderschap moesten ridders of dames soms 'acht kwartieren kunnen tonen', wat betekent dat alle acht overgrootouders van adel moesten zijn. Daar komen we verderop nog op terug.

→ Kwartierstaat Seina Martens van Bienen tho Borgele

De kwartierstaat geeft de bekende voorouders weer, met geboortjaar. Willen we binnen de kwartierstaat naar de vader van een persoon dan verdubbelen we het regelnummer ($n \times 2$). Voor de moeder is dat $(n \times 2) + 1$. Al na een paar generaties terug zakt het aantal bekende voorouders door het ontbreken van adequate gegevens.

Seyna Martens - Van Brien, ongeveer 24 jaar oud. Haar ruitvormige wapenschild wijzend op de ongehuwde staat. Het toont een zogenaamd omgewende eenhoorn op het heraldisch rechter deel omdat de beide helften elkaar 'aankijken'. Het overstaande deel vormt het wapen van Van Wees / Weeze (in zilver een sinople-groene faas of dwarsbalk).

Christoffel Martens van Ahnem tot Wittenstein, de vader van Seyna Hillegonda Martens tot Borgele en Ahnem.

1	Seina van Brien tho Borgel	1579
2	Wolter van Brien	1535
3	Johanna van Weeze	1531
4	Seyno van Brien	1518
5	Swane van Leyden	1522
6	Christoffel van Weeze	1490
7	Anna van Honselaer	1500
8	Wolter van Brien, heer van Byssel	1465
9	Bertha toe Water	1490
10	Johan van Leyden	
11	Geertruydt Kreyneck	
12	Bernt Berntszn van Wees tot Hien	1461
13	Johanna van Culemborch	1457
14	Gosewijn Goosen van Hoenselaer	1485
15	Margaretha van Lawick	1490
16	Johan van Brien, heer van Byssel	1434
17	Elisabeth van Kershoff tot Biesenbergh	1438
18	Seyno Johans ten Water tot Arendshorst	1449
19	Lubbertje van den Ruitenberg	1453
20	Evert van Leyden	1486
22	Andries Kreyneck	
23	Berta Hofstede	
24	Bernt van Wees	1425
25	Johanna van Delen	1425
26	Hendrik van Culemborch	1430
27	Wautera Grauwert	1430

32	Hendrik III van Brien	1380
33	Anna van Boecop	1380
34	Wolter van Kershopff tot Biesenbergh	1405
35	Anna de Wilde van Duiking	
44	Roelof Kreijnck	
64	Hendrik II van Brien	1335
65	Bella van Essen van Swanenburg	1340
128	Hendrik I, Dirc van Brien	1310
129	Gerardina Synwaardsdr van Wijnbergen	1315
256	Hendrik van Brien	1266
257	Maria van Lynden	1270
258	Sweder van Wijnbergen	1283
259	Vrouwe van Wijnbergen	
512	Erard van Brien de Brienne	1245
513	Mahaud de Vendegies	1248
514	Steven Floriszn van Lynden, heer van Venhuizen	1222
515	Hadewich Gillisdr van Arnhemuiden	1226

Seina werd geboren op de havezate Borgele op 4 mei 1579 als oudste dochter van Wolter van Brien, heer tho Borgele (1535-1587) en Johanna van Weeze (1531-1610). Zij had twee oudere broers Christoffel (1567) en Johan (1574) en één jongere zus, Swene of Swane (1583). De laatste huwde in 1609 een volle neef: Johan van Brien (1567).

Op donderdag 8 mei 1603 ging Seina, 24 jaar oud, te Hattem in ondertrouw met Gerhardt Martens tot Ahnem, de enige zoon van Helena van Yrthe en haar eerste echtgenoot Johan Martens, schepen en raad van Deventer in 1585 tot en met 1587. Zij trouwden in Deventer op 29 mei 1603. Op dat moment was Seina's oudste broer reeds overleden, 31 jaar oud (1598). Ook haar jongste broer overleed jong (1607), op 33-jarige leeftijd. Over deze familiedrama's verderop meer.

Seina heeft haar hele leven tijdens De Tachtigjarige Oorlog met Gerhardt op de havezate Borgele gewoond en kregen daar hun kinderen: drie dochters en twee zoons. Alle vijf kinderen hebben beide ouders overleefd. Gerhardt overleed op 30 december 1638, 63 jaar oud. Seina bestierde Borgele als weduwe minder dan een jaar en liet op zestigjarige leeftijd het leven op 25 augustus 1639.

Alle vijf kinderen huwden 'een goede partij' uit een adellijk geslacht.

- * Mechteld (1615); Johan van Laer tot Langeveldsloo,
- * Wolter (1617); Johanna Witte tot Wittenstein,
- * Christoffel (1622); Mechteld Ripperbant,
- * Judith (1628); Johan van Echten tot Relaar en
- * Helena (1630); volle neef Wolter van Bienen tot Byssel, weduwnaar van Ida Witten tot Wittenstein.

Het geslacht Martens werd voortgezet door Christoffel. Hij huwde in 1639 Mechteld Ripperbant, maar de tak was door te weinig nakomelingen tot uitsterven gedoemd.

Een interessante verbinding met een vermaard adellijk geslacht werd gelegd door de oudste kleindochter van 'onze Seina': Seyna Hillegonda Martens tot Borgele en Ahnem. Zij huwde in 1664 Hendrik Bentinck tot Werkeren uit een vermaard geslacht van Overijsselse drosten en gedeputeerden. Na zijn studie aan het Deventer Atheneum Illustre werd hij in 1658 vanwege Werkeren toegelaten tot de landsvergaderingen. In 1675 werd het huis Werkeren gesteld op vijftien haardsteden in de belasting op de vuursteden: het grootste huis in Salland!

→ Het huis te Borgel

Het huis te Borgel was oorspronkelijk een leengoed van de proosdij van Sint Lebuinus in Deventer, maar in 1457 is Johan Hofstede, lid van een Deventer magistraatsgeslacht, eigenaar. Hoe lang het goed

toen al bestond is niet bekend. Hij was gehuwd met Griete van (erve) Sonnenberg. Dat erve was eveneens een leengoed van voornoemde proosdij. Berta, een dochter van Johan en Griete huwde Andries Kreyneck en bracht zo beide goederen in dat geslacht. Andries overleed al in 1484 en hun dochter Gertruydt, gehuwd met Johan van Leyden, erfde na de dood van haar moeder alle goederen. Deze Johan was beleend met het goed 'Daarbuiten' en het halve erve Groninggoed 'cum annexis' te Borgele. Daarbuiten grensde aan de latere havezate Borgele en maakte weer deel uit van Borgele in 1546 toen Swane van Leyden er mee werd beleend na het overlijden van haar beide broers. In 1533 trouwde Swane van Leyden met Seyno van Bienen, zoon van Wolter van Bienen, heer van Byssel en Bertha toe Water. Zie kwartierstaat.

In feite is er pas sprake van een havezate Borgele sedert Seyno van Bienen, de grootvader van 'onze Seina', in 1541, geregeld de landdagen bezoekt als lid van de Overijsselse Ridderschap. Toen Swane van Leyden overleed in 1559 werd zoon Johan beleend met de goederen van zijn overleden moeder, maar hij stierf al vier jaar later.

Na een boedelscheiding werd dat *principell huys tho Borgelloe* en erve Daarbuiten evenals Sonnenberg toegedeeld aan Wolter van Bienen die in 1565 huwde met Johanna van Weeze; de ouders van 'onze Seina'. Zij zullen het huis rond 1565 hebben aangepast en verstevigd en daarbij ook het wapen boven de ingang hebben geplaatst, zoals dat door Steven van Rhemen ca. 1700 grofweg werd geschetst. Wolter, geadmitteerd, werd in navolging van zijn vader sinds 1571 als 'riddermatige ten landdagen verschreven', ook mede op basis van het bewind over een havezate. Wolter overleed als burgemeester van Deventer in 1587, zijn vrouw in 1610.

De periode dat 'onze Seina' op de havezate Borgele woonde (1579-1639) zal deze er hebben uitgezien zoals door Van Rhemen werd geschetst, van voren en vanaf de stadskant. De havezate zou tot in 1740 in de familie blijven. De Bentincks verkochten het geheel aan Hendrik Lindeman. Er waren oorspronkelijk acht vuursteden. In 1675 waren dat er nog maar vier. Omstreeks 1790 werd ongeveer driekwart van het huis afgebroken en resteerde er slechts een entree, een woonvleugel en een schuur, zoals nog in 1860 werd opgetekend door W.A. Cost Budde. Nadat het huis in

Deel van een anoniem schilderij van de belegering van Deventer door Rennenberg in 1578. Rechtsonder wordt de kap van de Noordenbergtoren afgeschoten. Linksboven de havezate Borgele waar Rennenberg zijn intrek had genomen. Juist onder het midden Tisbe, Rennenberg's hond.

1869 was afgebrand werd daar een nieuwe boerenwoning gebouwd: 'De Ketelarij', inmiddels opgegaan in het huidige Borgele als stadswijk van Deventer.

Terug naar 'onze Seina' op deze havezate Borgele. Zij werd er geboren in het begin van de Tachtigjarige Oorlog (de Opstand), een hectisch tijdperk. Voor de regio waren de jaren van 1578 tot 1591 een van de meest dramatische perioden in de geschiedenis. Naast de staatkundige verschuivingen speelden ook de strubelingen op religieus terrein een grote rol en bovendien stortte de (lokale) economie volledig in, onder meer door het verzanden van de IJssel en toenemende belastingdruk. Van een internationale handels- en cultuurstad werd het op loopafstand gelegen Deventer een frontierstad. Drie machtswisselingen met in de context telkens een andere heersende religie, waren in de regio nodig om te komen tot een nieuw politiek regime: eerst van Spaans naar Staats na het beleg door Rennenberg (1578), daarna vice versa na het 'verraad' van de Engelse edelman Stanley (29 januari 1587), die verraadde Deventer aan de Spaanse bevelhebber De Taxis. Uiteindelijk weer van Spaans naar Staats nadat Maurits de stad innam in 1591.

Het beleg van Rennenberg duurde drie maanden, tot medio november 1578. Rennenberg had tijdelijk, met toestemming van Wolter van Bienen, met zijn hond Tisbe zijn intrek genomen op de havezate Borgele.

Daar liep toen ook de van Seina zwangere moeder rond met haar twee zoonnetjes, negen en vier jaar oud. De lokale situatie is fraai weergegeven op een anoniem schilderij van het beleg van Deventer door Rennenberg.

De broers van Seina waren geen lang leven beschoren. In 1598 verzocht Christoffel van Bienen (1567) vanwege Borgele te worden toegelaten tot de Ridderschap. Christoffel werd geadmitteerd, maar hij werd op 22 augustus van dat jaar buiten de Noordenbergpoort te Deventer bij de slagboom door de Spanjaarden doodgeschoten. Een van nog meerdere niet geslaagde

pogingen de stad na 1591 opnieuw in te nemen werd hem blijkbaar fataal. Zijn broer Johan (1574), kapitein, vroeg toegelaten te worden in 1607 maar stierf ook een gewelddadige dood. Hij verloor het leven om een vrij triviale reden. Hij werd op 18 november 1607 door kapitein Munnichaven 'moorddadiglijk' gestoken bij een meningsverschil over een hond en overleed zes dagen daarna aan de complicaties van de steekwond.

→ Rollen in de samenleving

In het voorgaande kwamen diverse personen uit meerdere families c.q. geslachten aan bod. Hun rol in de samenleving hing af van de plaats in die samenleving (stedelijk c.q. ridderlijk), het al dan niet beheren van een havezate en daarmee het recht van deelname aan de zogenaamde landdagen, militaire functies en/of werkzaamheden als afgevaardigde / gedeputeerde in de (Provinciale) Staten, schepen of raad in de stad en zelfs bijvoorbeeld het hebben van collatierecht bij het benoemen van predikanten. Al deze actoren komen per havezate uitgebreid aan de orde in 'De Havezaten in Salland en hun bewoners' van de hand van jhr. A.J. Gevers en A.J. Mensema (1997). Daarnaast deed W. Hoogeland in de Nieuwsbrief Stichting Archivariaat Bentinck-Schoonheten, November 2001, jaargang 6, uitgebreid verslag van archeologisch onderzoek van het oud adelyk huys Werkeren inclusief het doen en

laten van de Bentincks in de tijd, waarin ook Seyna Hillegonda Martens van Borgele aan de orde komt. Ik volsta in deze 'footprint' met het nog noemen van Joan Derek van der Capellen tot den Pol, die wel kan worden beschouwd als één van de eerste patriotten.

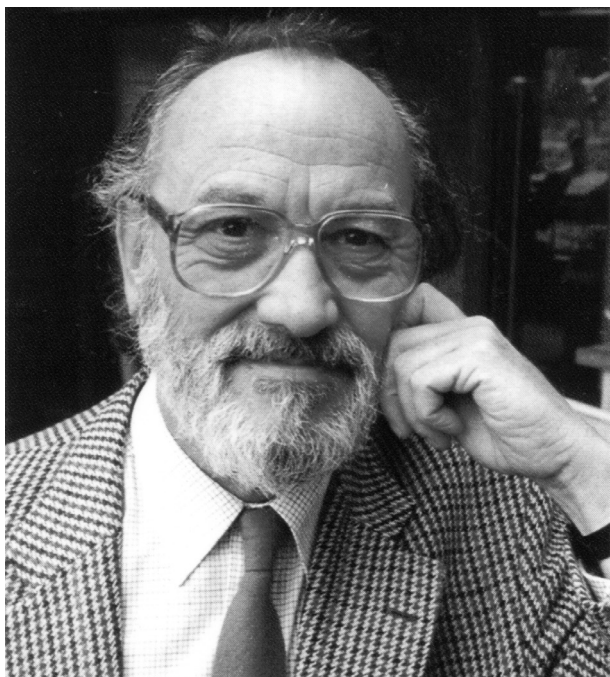
Hij huwde in 1766 Hillegonda Anna Bentinck, ook een late nazaat van 'onze Seina'. Zij was een dochter van Willem Hendrik Bentinck tot Wittenstein, Werkeren en Ahnem. Joan Derk van der Capellen deed meerdere niet succesvolle pogingen om te worden 'geadmitteerd ten landdage'. In het kwartier Zutphen, waar hij vandaan kwam, mislukte dat onder meer omdat hij te weinig kwartieren met zich meebracht. Uiteindelijk lukte het hem in Overijssel wel, in 1772, nadat hij in

1769 havezate de Bredenhorst ('t Huys Breenhorst') aan de Nieuwe Wetering bij Heino tijdelijk in bezit had gekregen, waarna hij havezate de Pol bij IJhorst kocht. Zowel (re-) admittie tot de Ridderschap als zijn politieke opvattingen brachten hem in voortdurend conflict met die Ridderschap. Hij werd gekescherend wel Burgerbaron genoemd vanwege zijn politieke voorkeur, die hij deelde met stadsregeringen. Hoewel hij het meest op de voorgrond trad in Overijssel werd hij in de gehele Republiek als leidinggevende patriot beschouwd. Voor 'hoe het ging en verging' met de patriottenbeweging verwijs ik graag naar Het Algemeen Welzijn van het Volk, Deventer in de Patriottentijd, van C.M. Hoogenstijn (1997).

Architect Antony Williams en Diepenveen

Door Lamberthe de Jong

Aan de Olsterweg 16a staat het bijzondere woonhuis van de van oorsprong Engelse architect Antony (Tony) Williams (1934-2015). Een aardige en flamboyante man, die tenminste dertien woningen in Diepenveen heeft ontworpen. Iedereen kent wel het huis met het grote schuine sedumdak op nr. 16, naast zijn eigen woning met drie pyramidedaken, waar echtgenote Tilly nog woont. Ook de drie panden met balkon tegenover basisschool Zonnewijzer zijn van zijn hand. Verder ontwierp hij tientallen woningen en gebouwen in Deventer, Gorssel, Epse, Olst en elders.

Antony Williams op 58-jarige leeftijd. Foto Williams

Op 23 januari was het tien jaar geleden dat deze markante Engelsman overleed. Reden om nog eens aandacht te geven aan zijn werk, dat veel raakpunten met de stijl van de jaren zeventig kent én ontworpen is met aandacht voor de bewoners.

→ Naar Nieuw-Zeeland

Vanaf zijn jeugd is Antony Williams, die op 16 juli 1934 in het Engelse Hornchurch wordt geboren, al geïnteresseerd in monumenten, bouwstijlen en musea. Dat heeft hij vooral te danken aan zijn Londense grootmoeder en de lessen in architectuur en tekenen van een inspirerende kostschoolleerling. Na zijn eindexamen werkt hij als trainee op een bouw bureau en krijgt hij het advies om een architectuur- en bouwopleiding te volgen. Maar het loopt anders, want als Tony 21 is wordt hij gevraagd om in Nieuw-Zeeland in een fabriek voor prefabhuizen van gelamineerd hout (een noviteit toen) in Christchurch te gaan werken. Tony is enthousiast en vertrekt. Enkele jaren later emigreren ook zijn ouders en jongere zusje naar Nieuw-Zeeland. Zijn vader is daar zaadhandelaar.

Tony werkt enige tijd in de fabriek en leert veel over houtsoorten. Daarna gaat hij aan de slag op een architectenbureau in Christchurch. In deze tijd ontwerpt en bouwt hij een huis voor zijn ouders.

Vanaf 1958 studeert hij in Auckland bouwkunde, architectuur en constructie (nuttig vanwege de vele aardbevingen in Nieuw-Zeeland). Hij trouwt, ontwerpt

Olsterweg 16a uit 1970 met de pyramidedaken. Collectie Williams

voor zichzelf een huis en begint als architect, maar helaas eindigt het huwelijk. Dan stelt zijn vriend Reinold Disse, Nederlander en bosbouwer, hem voor om werk te zoeken in Nederland.

In 1967 keert Williams terug, eerst naar Engeland, waar inmiddels zijn ouders weer wonen. Tony ontwerpt voor hen hier opnieuw een huis, dit keer van cederhout. Daarna vertrekt hij naar Ierland, waar zijn zus een middeleeuws kasteel heeft gekocht dat moet worden gerestaureerd. Zo doet hij veel ervaring op.

Tijdens een bezoek aan Nederland ontmoet hij Mathilde (Tilly) Disse, de zus van Reinold. Hij besluit in Nederland te blijven, trouwt in 1970 met Tilly en ze gaan wonen in Middel. Het is geen vooropgezet plan om in Nederland te gaan werken. "It just happens", aldus Tony.

→ **Pyramidedaken en burgemeester Crommelin**

Reinold vraagt aan zijn zwager Tony om een huis in Diepenveen voor hem te ontwerpen. Dit wordt een woning met twee kenmerkende puntdaken aan de Olsterweg. Tony moet wel wennen aan de macht van een Nederlandse burgemeester, want drie keer keurt burgemeester Crommelin het ontwerp af, hij vindt het te modern. En dat terwijl de welstandscommissie van de gemeente Diepenveen het ontwerp wel goedkeurt. Maar als Tony laat zien dat er in de omgeving meer huizen met puntdaken zijn, komt er in 1969 een vergunning. Hij krijgt meer opdrachten voor bouwprojecten, o.a. van de Diepenvener Jan Kruijt voor diens huis aan de Burg. Arriensweg. Tony maakt op zijn verzoek een duurzaam ontwerp voor het clubhuis van de Sallandsche golfclub 'De Hoek' maar wordt tot zijn frustratie afgetroefd door een goedkoper ontwerp van een concurrent. Als Reinold weer naar Nieuw-Zeeland

vertrekt, kopen Tony en Tilly zijn huis. Hier gaat hij verder met zijn eenmansbedrijf.

→ **Welstand en Adviesraad**

In de loop der jaren heeft Williams ongeveer 650 opdrachtgevers gehad. Hij ontwerpt woningen, kantoren, praktijkruimtes, zomerhuisjes en de gebouwen bij het zwembad in Almen. Hij is heel deskundig in het verbouwen en uitbreiden van ontwerpen van andere architecten. Hij weet hoe een huis in elkaar zit en het beste kan worden aangepast en verbouwd in dezelfde stijl. Daarnaast geeft hij inrichtingsadviezen en kiest hij bijzondere, heldere kleuren voor het houtwerk (zoals men nog bij speciaalzaak Pasman in Diepenveen nog wel weet).

Naast zijn werk is Williams lid geweest van de Adviesraad Monumenten Deventer en de Welstandcommissie Overijssel. Vanwege zijn 80ste verjaardag in 2014 zijn er plannen voor een expositie in Architectuurcentrum Rondeel te Deventer. Helaas kan dat niet meer doorgaan vanwege zijn afnemende gezondheid; hij overlijdt op 23 januari 2015.

→ **Jaren zeventig**

Student en inmiddels architect ir. Tess Maas schrijft in 2015 haar afstudeerscriptie over het werk van Williams. Centraal staat zijn ontwerp uit 1975 voor een bungalow aan de Middenweg in Epse. Dit huis wordt sinds 2000 bewoond door architect Wim Maas, de vader van Tessa. In de jaren zeventig ontwerpt Williams meer bijzondere huizen in Epse, Gorssel en ook in Hattem. Dit huis diende vanwege de zitkuil zelfs als locatie voor een tv-documentaire.

Uit de scriptie van Tess Maas: 'Een belangrijk aspect van de ontwerpen die Williams heeft gemaakt, is zijn fascinatie voor de manier waarom mensen door een ruimte bewegen en hoe hij deze beweging kan sturen.' Woonplezier vindt Williams belangrijk, aldus de scriptie: 'Het lichtspel dat de opkomende zon door het glas in lood zou geven, zag Antony als een manier om de opdrachtgevers op een prettiger manier aan hun dag te laten beginnen'. Tess Maas schrijft verder: 'Het gebruik van doorkijkjes, leuningen, richels om op te zitten en nisjes dienen in het architectonisch ontwerp van de jaren zeventig allemaal om de interactie tussen de gezinsleden te stimuleren en stellen onderlinge communicatie boven het privéleven van de individu.'

– Beste werk

De ontwerpen van Williams in de jaren zeventig hebben de voor deze tijd typerende doorkijkjes, zitkuilen, schoon metselwerk, opstapjes, ruimtelijkheid en detaillering. Antony Williams vond zelf dat hij toen zijn mooiste werk heeft gemaakt.

Informatie:

- Autobiografische teksten van Antony Williams
- Gesprekken met Antony Williams (2013/2014) en echtgenote Tilly Williams-Disse.

Een schuin sedumdak voor huize 'De Veldmuis', de Olsterweg 16 (2004). Foto HVD

- Ongepubliceerde afstudeerscriptie van ir. Tess Maas, 'Antony Williams en het huis van mijn ouders' (2015, Bouwkunde, TU Delft).

Ontwerpen in Diepenveen

Burg. Arriensweg 32 en 34, Jachtrustweg 12, Olsterweg 16 en 16a, Schuurmansweg 4 en 4a, Stijne van Sallandstraat 78, Veldkampweg 10, Swedera van Runenweg 9, 11, 12 en 13, Wechelerweg 12A. ontoegankelijk en bij aanhoudende droogte vaak moeilijk te begaan door het mulle zand.

Ontwerptekening van Antony Williams uit 2001 voor een woning met 'stolpdak', Wechelerweg 12A.

Diepenveners gestorven door oorlogshandelingen

Jan Helderman

Over Diepenveen tijdens de Tweede Wereldoorlog is al het nodige geschreven. Toch komen er nog steeds zaken naar boven waarvan (bijna) niemand wist, zoals enkele jaren geleden over de betrokkenheid van het echtpaar Vertregt bij het verzet. Maar ook dat nog andere dorpsgenoten dan die waarover al is geschreven, door oorlogshandelingen zijn omgekomen. Van hen is nauwelijks iets bekend en omdat de personen soms elders zijn begraven of gecremeerd worden ze gemakkelijk vergeten. Dit artikel is een eerbetoon aan hen zodat we ze zullen blijven herinneren dat ze zijn gestorven voor onze vrijheid.

– Slag in de Javazee

De Slag in de Javazee vond plaats op 27 februari 1942 en was een mislukte poging van een geallieerd eskader onder commando van de Nederlandse schout-bij-nacht Karel Doorman om in de Javazee een Japanse invasievloot met troepen voor de aanval op Java tegen te houden. Nederland verloor bij deze slag de kruisers Hr. Ms. De Ruyter en Hr. Ms. Java en de torpedobootjager Hr. Ms. Kortenaer en ruim 900 opva-

renden, onder wie schout-bij-nacht Karel Doorman. De totale slag kostte 2300 marinemannen het leven.

Dirk Boeve werd op 11 april 1918 in Diepenveen, Borgele 20 B, geboren. Het gezin verhuisde naar Venlo. Dirk ging in militaire dienst en vertrok op 9 mei 1936 naar de Marinekazerne te Den Helder. Hij werd Korporaal Machinist aan boord van de kruiser Hr. Ms. Java. Vanaf 10 mei 1940 voerde de Java konvooidiensten uit in Nederlands-Indië en werd op 13 februari 1942 bij het geallieerd eskader ingedeeld. De Java was op 15 februari betrokken bij de actie bij de Gasparstraten en op 19 februari bij de slag in de Straat Badoeng. Op 27 februari 1942 tijdens de Slag in de Javazee werd de Java getorpedeerd. Bijna alle opvarenden kwamen om, met name door de ontploffing van de munitie, en kregen een zeemansgraf¹. Dirk staat vermeld op een

¹ In 2002 werd het wrak van de Java door amateurduikers in de buurt van het eiland Bawean gevonden. Op 15 november 2016 werd door de Nederlandse overheid bekendgemaakt dat het wrak verdwenen is van de oorspronkelijke vindplaats. Aangenomen wordt dat het wrak door een Aziatisch bergingsbedrijf is geruimd om het schrootijzer te verkopen.

Dirk Boeve (1918-1942)

gedenkplaat voor de omgekomen bemanningsleden van Hr. Ms. Java.

→ Japanse krijgsgevangenen.

Met de capitulatie van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) op 8 maart 1942 raakten ongeveer 42.240 Nederlandse militairen in Japanse krijgsgevangenschap. Ze kwamen terecht in Japanse interneringskampen. Er was daar sprake van een systematisch harde en wrede behandeling van zowel burger- als krijgsgevangenen, soms met de dood tot gevolg. Veel mannen (militairen en fysiek 'sterke' burgers) werden ingezet als dwangarbeiders aan de Birmaspoorweg, de zogenaamde Dodenspoorlijn tussen Nong Pladuk in Thailand en Thanbyuzayat in Myanmar (toen Birma), of aan de Pakanbaroe-spoorweg tussen Pekanbaru en Muaro op Midden-Sumatra. Ook werden de mannen als dwangarbeider ingezet voor het aanleggen van vliegvelden op Flores, op de Molukken en het werk in mijnen of andere industrieën in Japan.

Jannes Lambertus van de Vlekkert werd op 25 oktober 1920 in Diepenveen, Borgele 21, geboren. Op 20 april 1939 tekende hij voor overzeese dienstplicht. Vanuit Rotterdam vertrok hij op 10 oktober 1939 met SS Slamet naar Batavia waar hij op 30 november 1939 aankwam. Hij kwam te wonen in Madioen op Oost-Java. Als sergeant bij het KNIL werd hij op 8 maart 1942 in Bandung krijgsgevangen gemaakt door de Japanners

en kwam daar in een krijgsgevangenkamp. Vervolgens werd hij in 1943 naar een kamp in Thailand overgebracht en daarna naar het Kamp Kawasaki bij Tokio waar hij op 11 september 1944 aankwam. Jannes overleed daar op 13 juli 1945 door een bombardement. Hij is gecremeerd en bijgezet op het Nederlandse ereveld Menteng Pulo te Jakarta.

Wilhelmus Adrianus Mingelen werd op 5 juli 1911 in Diepenveen, Frieswijk nr. 5B, geboren en woonde later in Borgele. In 1938 vertrok hij naar Java in Nederlands-Indië. Als Soldaat Infanterie KNIL werd hij op 9 maart 1942 krijgsgevangene gemaakt en op 15 augustus 1942 naar een ander kamp op Java overgebracht. Vandaar werd hij in maart 1943 op transport gesteld naar Kamp Kinsayok in Thailand om te werken aan de Dodenspoorweg. Verzwakt door de ontberingen werd hij op 2 maart 1943 ziek en overleed op 2 april 1943 aan acute dysenterie. Hij ligt met nog tenminste 1896 Nederlanders begraven op het Ereveld Kanchanaburi (Don Rak) in Thailand.

收容所 Camp	785	姓名 Name	V.D. VLEKKERT, Jannes, Jannes	生年月日 Date of Birth	25.10.1920
国籍 Nationality	蘭 Nederlands	階級身分 Rank	Serg. N.L. 航空軍曹	所属部隊 Unit	N.L. Madioen N.I. 99936
捕獲場所 Place of Capture	バンドン	捕獲年月日 Date of Capture	17.3.42	母ノ名 Mother's Name	V.D. VLEKKERT, Johanna Herdina
父ノ名 Father's Name	V.D. VLEKKERT, Gerrit Jan	本籍地 Place of Origin	Madioen	職業 Occupation	
通報先 Destination of Report		特記事項 Remark		死亡 打電済	

Japanse Kampkaart van J.L. v.d. Vlekkert

Grafsteen van W.A. Mingelen op het Ereveld Kanchanaburi (Don Rak) in Thailand

→ Dwangarbeider in Duitsland.

Ruim een half miljoen Nederlanders zijn als zogenaamde Fremdarbeiter tewerkgesteld in het Derde Rijk. Begin januari 1944 waren dit, onder andere door de hernieuwde krijgsgevangenschap van Nederlandse militairen, er al zo'n 275.000. De arbeidscondities en levensomstandigheden voor de gevangenen in Arbeits-erziehungslager waren uitermate slecht. Als gevolg van slechte huisvesting, gezondheidsproblemen, arbeidsongevallen en bombardementen kwamen, naar schatting van het Rode Kruis, 30.000 landgenoten om het leven.

Johan Teunis Kiezebrink werd op 20 augustus 1908 in Diepenveen, Borgele 15 A, geboren. Hij werkte als fabrieksarbeider in Coswig (Anhalt) bij de Westfälisch-Anhaltische Sprengstoff-Actien-Gesellschaft (WASAG). Het dwangarbeiderskamp lag in de nabijheid van de fabriek en daar overleed Johan op 24 februari 1944. Het duurde tot augustus 1946 voordat zijn familie van het Nederlandse Rode Kruis het officiële bericht kreeg dat hij was overleden. Johan ligt begraven op het Nederlands ereveld Osnabrück te Osnabrück-Westerberg.

Het vertrek van Dirk Boeve, Jannes Lambertus van de Vlekkert, Wilhelmus Adrianus Mingelen en Johan Teunis Kiezebrink uit Nederland bleek uiteindelijk een afscheid voor altijd. Ook na het beëindigen van de oorlog was er voor de familie nog lang onzekerheid of ze nog in leven waren. Brieven van het Rode Kruis brachten daarin duidelijkheid, maar het verlies bleef gevoeld.

→ Bombardement op Deventer.

De spoorbrug van Deventer was een belangrijk doelwit van de geallieerden. De sterke Duitse luchtafweer maakte het noodzakelijk de bommen van grote hoogte te laten vallen, wat gevolgen voor de nauwkeurigheid had. De spoorbrug zelf werd bij verschillende bombardementen nooit geraakt, maar wel de binnenstad. Bij het geallieerde bombardement op 6 februari 1945 waren 61 burgerslachtoffers te betreuren. Tot de slachtoffers behoorden ook enkele inwoners van Diepenveen.

Frans Jan Ankersmit werd op 25 augustus 1927 geboren in Glenmore, Oost-Java. In Nederland woonde

de familie in Diepenveen op Borgele 137a. Tijdens het bombardement van 6 februari werd ook de Rode Kruispost door een vultreffer geraakt, waarbij Frans, die daar als Rode Kruishelper hulp aan het verlenen was, om het leven kwam. Hij is begraven op de Algemene begraafplaats Roeterdsweg in Diepenveen. Na de oorlog is in het Haagse hoofdkantoor van het Rode Kruis aan de Prinsessegracht 27 een plaquette geplaatst ter nagedachtenis aan de omgekomen vrijwilligers tijdens de Tweede Wereldoorlog, waaronder Frans.

In het Etty Hillesum Lyceum, Het Vlier 1 te Deventer bevindt zich een houten gedenkplaat waarop de namen van 78 leerlingen en oud-leerlingen van de voormalige Rijks-HBS staan die tijdens de Tweede Wereldoorlog door oorlogshandelingen zijn omgekomen. Ook Frans staat hierop.

Marie Guillaume Diepenheim werd op 16 april 1922 geboren in Batavia, Nederlands Oost-Indië. In Nederland woonde de familie in Diepenveen op Tjoene 36 (huize Groenendaal). Marie Guillaume was van beroep bospolitie en is begraven op de Algemene begraafplaats Roeterdsweg in Diepenveen. Bij het bombardement is de uit Deventer afkomstige *Jantje IJssel de Schepper-Scholten* één van de slachtoffers. Waarom zij op de Algemene begraafplaats Roeterdsweg in Diepenveen werd begraven is onbekend.

→ 4 mei herdenking.

Op de Algemene begraafplaats Roeterdsweg bevinden zich de graven van en een monument voor de omgekomen bemanningsleden van twee geallieerde bommenwerpers. De jaarlijkse 4 mei herdenking vindt hier plaats. Minder bekend zijn de plekken in Diepenveen die onze tijdens de Tweede Wereldoorlog omgekomen dorpsgenoten betreffen, zoals de vier struikelstenen bij de voormalige villa Borgelerhof, de plaquette voor de Joodse juffrouw Sofie Bos bij het Kulturhus Diepenveen en de plaquette bij het graf van verzetsman Gerrit Vertregt op de Algemene begraafplaats Roeterdsweg. En dan zijn er nog de graven hier op de begraafplaats waar verder niets bij staat of die op het ereveld Loenen of op andere erevelden in de wereld liggen. Misschien is dit artikel een goede aanleiding om op 4 mei ook daarbij en bij hen stil te staan.

Het Kruissink, boerenerf van (bijna) 600 jaar oud

Marian Krus en Willem Janssen

Op boerderij Het Kruissink wordt in ieder geval al vanaf 1432 geleefd en gewerkt. Veel mensen hebben er lief en leed gedeeld. en in goede en slechtere omstandigheden hun leven geleid. In dit artikel willen we de geschiedenis van Het Kruissink beschrijven. We beginnen eind 20e eeuw, om daarna terug te gaan naar de vroegste jaren waarover er gegevens te vinden zijn. De laatste dertig jaar is er een andere wind gaan waaien op Het Kruissink, waarbij zelfs de naam veranderde. Tineke Bakker, die deze verandering in gang zette, vertelt hierover.

– Tineke Bakker over dertig jaar biologisch-dynamische tuinbouw

Begin jaren 90 stond boerderij Het Kruissink leeg. De laatste eigenaar, de familie Dommerhold, zag geen kans hun melkveebedrijf uit te breiden en vertrok naar de overkant van de IJssel. Zij verkochten Het Kruissink aan het IJssellandschap. Het IJssellandschap wilde meer aandacht schenken aan verduurzaming van de landbouw en zocht mensen die dat in de praktijk konden brengen.

Tineke kwam samen met haar zakelijke partner Irene Kuijters in contact met het IJssellandschap en beide partijen zagen goede kansen voor een biologisch-dynamisch tuinbouwbedrijf. Ze hadden elkaar leren kennen op “De Warmonderhof”, een opleiding voor biologisch-dynamisch boeren en waren beiden gegrepen

door deze manier van werken. Een bedrijf in de nabijheid van een stad leek hen ideaal vanwege het concept dat ze voor ogen hadden, namelijk groente telen voor mensen in de directe omgeving via een wekelijks abonnement of lidmaatschap. Na een flinke zoektocht bleek erve Het Kruissink aan de Sallandsweg in Diepenveen een goede mogelijkheid.

“De eerste kennismaking gaf gemengde gevoelens: aan de ene kant iets kils en kaals omdat het al even leeg stond, aan de andere kant een charmante, rietgedekte boerderij in een prachtige omgeving. De plek sprak ons aan, zo op de grens van de uiterwaarden van de IJssel en het bosrijke achterland. Bovendien was de gronddanalyse voor onze tuinbouw veelbelovend.”

Op 1 februari 1994 was de zaak rond en konden ze beginnen. Eind 1994 waren er al 155 abonnees uit de directe omgeving. Naast medewerkers en stagiaires was er ook al vrij snel een vaste groep meewerkende klanten ontstaan. Precies wat Tineke en Irene voor ogen hadden: maximale verbinding tussen stad en land.

– Biologisch-dynamisch

“Een biologisch-dynamisch bedrijf is voor mij heel natuurlijk. Het houdt in dat je zó omgaat met aarde, mens, dier en plant dat er een gezond evenwicht van land en omgeving blijft bestaan, nu en in de toekomst. Daarbij maken we gebruik van de natuurlijke middelen

Het Kruissink in 1985

die er voor handen zijn zoals verteerde vaste mest, een ruime vruchtwisseling en veel groenbemesters. Ook veel natuurlijke elementen zijn van belang om een goed evenwicht te creëren in onze tuinbouw: hagen, een kikkerpoel, bomen, bloemranden en overhoekjes. Op die manier voorkom je veel ziekten en plagen. We gebruiken daarom ook geen kunstmest, pesticiden of andere kunstmatige toevoegingen.

Direct contact tussen boer en de samenleving is belangrijk bij ons soort bedrijven. Liever leveren aan mensen in de buurt dan produceren voor een groothandel of tussenpersoon. Ons bedrijf nodigt mensen dan ook uit om een kijkje te nemen. We investeren liever in een omgeving waar mensen van allerlei pluimage een prettige plek kunnen vinden om een steentje bij te dragen aan het bedrijf dan in dure machines."

In de jaren erna breidde het bedrijf zich uit: er kwamen meer hectares grond en ruimte voor legkippen, klein-fruit, bloemen en graan. Daarnaast werd een naschoolse opvang gestart. Op dit moment zijn er 250 deelnemers voor de groentepakketten en zit deelname vol. Inmiddels is Irene al weer een lange tijd geleden vertrokken en is ook Tineke enkele jaren elders werkzaam geweest. Sinds 2017 is zij weer terug. Op dit moment werkt zij samen met haar opvolgers, Myrthe Coppes en Koen Warnaars die veel zin hebben om De Oosterwaarde een mooie biologische toekomst te geven.

Tineke Bakker en haar opvolgers Myrthe Coppes en Koen Warnaars

→ Een nieuwe naam: de Oosterwaarde

"De naam Het Kruissink zei ons niet zoveel, We wilden bovendien graag zelf een mooie bedrijfsnaam kiezen en hebben ons niet al te veel in de geschiedenis verdiept. We wilden graag een naam met het woord 'waarde' erin. Daar zit ook weer het woord aarde in. Uiteindelijk rolde daar 'de Oosterwaarde' als naam uit. Daarin kwamen voor ons alle elementen samen, ook het landschappelijke, door de associatie met de uiterwaarden en het oosten van het land. Ik vind dat we de naam treffend hebben gekozen. Wel snap ik

de 'shock' om een bedrijf een andere naam te geven nu beter. Aan de andere kant: ook vroeger verdwenen namen of gebouwen en kwamen er andere voor in de plaats. Wel super-interessant om steeds meer over de geschiedenis van deze rijke plek te weten!"

→ De voorgangers van Tineke

Erve Het Kruissink wordt begin 15e eeuw voor het eerst genoemd in stukken van de Proosdij van Deventer, die toen eigenaar was. Het heette toen nog Ten Cruce, mogelijk naar een kruis wat daar gestaan heeft. Hoe de boerderij er toen uit zag is onbekend. Waarschijnlijk bestond het grotendeels uit hout met een dak van riet of stro. Mens en dier leefden in één ruimte. Zo'n huis noemt men wel een los hoës. Gekookt werd op een open vuur en de rook ging via de talrijke openingen tussen hout en stro het huis uit. Vee? Waarschijnlijk een paar koeien, een kudde schapen (Diepenveen bestond destijds grotendeels uit hei en veen), wat varkens en kippen. Rogge zal er zeker verbouwd zijn net als waarschijnlijk verschillende groentegewassen, een gemengd bedrijf dus.

Vele boeren en boerinnen hebben er gewerkt op het Kruissink. De namen van 21 pachters konden worden achterhaald.

→ De horigen

De periode 1432-1520 telde zes pachters. Dit was de tijd van de horigheid; pachters waren horigen. Zij woonden en werkten op land van een landheer, kregen veiligheid van de landheer, maar waren verplicht allerlei werkzaamheden voor hem/haar uit te voeren en een deel van de oogst af te staan. Zij konden niet vrijwillig vertrekken van de boerderij. De horigen hadden bepaalde rechten, bijvoorbeeld om een hoeve te bouwen, graan en groente te telen, plaggen te steken, vee te weiden of hout te sprokkelen. Dat was dan weer een hele zekerheid in de middeleeuwen.

In het Repertorium op de leenregisters van de leen- en hofhorige goederen van de Proosdij van St. Lebuinus te Deventer worden de horigen, die tussen 1432 en 1523 op ten Cruce woonden, genoemd. Dit waren:

- 1432 Hille, ouders: Diedele en Borchart ten Cruce, zij was gehuwd met Arnt Wolbertssoen;
- 1492 Hermannus Nicolai;
- 1494 Margarete, dochter van Nicolaes ten Cruce, zus van Herman then Cruce;
- 1494 Gerbrich then Cruce, zus van Margerete then Cruce, zij was gehuwd met Wylllem Vinneboens;

- 1515 Arnt, zij was gehuwd met Wicher Gelytnck;
- 1520 Goesen Willem.

Het was gebruikelijk dat de bewoners van een boerderij als achternaam de naam van het erf aannamen. In dit geval dus Ten Cruce, zoals de boerderij toen genoemd werd. De bewoners waren dus lang niet altijd familie van elkaar.

Van de zes horigen, die als pachter genoemd, worden waren er vier vrouw, toch een opvallend gegeven.

→ De pachters

Vanaf midden 16e eeuw verdween de horigheid uit de Nederlanden. Wel waren de meeste boeren, ook op Het Kruissink, niet de eigenaar maar pachtten ze boerderij.

Tussen leenheer en pachter bestonden rechten en plichten, maar men was als pachter inmiddels vrij om de pacht te beëindigen en te vertrekken. In het algemeen moest men naast het betalen van pachtgeld ook enkele diensten verrichten voor de leenheer.

In de periode 1520-1675 konden de pachters niet worden teruggevonden in de archieven. Vanaf 1675 konden wel alle pachters worden achterhaald.

Van 1675-1992 heeft Het Kruissink, zoals Ten Cruce toen is gaan heten, dertien pachters gekend. Deze dertien pachters kunnen worden onderverdeeld in vier verschillende geslachten.

- . ca. 1675-ca. 1757 Familie Cruissinck, achtereenvolgens Gerrit, Albert, Jan Gerrits en Jan;
- . ca. 1757-1888 Familie Kruissink, achtereenvolgens Egbert Willems, Gerrit Willem, Hendrik en Egbert;
- . 1888-1930 Familie Roetert/Blumink, achtereenvolgens Gerrit Roetert x Maria van Weenum, Hendrika Maria Roetert x Reint Jan Blumink;
- . 1930-1981 Familie Dommerhold, achtereenvolgens Gerrit D. x Hermina Klijn Velderman, Berend Jan D. x Gerda Johanna Lensink en Gerrit D. x José Eggenhuizen.

Tot 1813 hadden de pachters Kruissink als achternaam. Het was tot dat jaartal gebruikelijk dat de naam van de boerderij gelijk de achternaam van de bewoners vormde. , in 1813 werd iedereen verplicht een eigen vaste achternaam te kiezen.

→ Veranderingen in de bedrijfsvoering

In de periode na 1520 veranderde er aan de bedrijfsvoering niet veel. Ook de vorm van de boerderij en het gebruik bleven min of meer hetzelfde. Was er wat geld dan werd misschien een raampje geplaatst of een bedstee gebouwd. Men kon soms een gebruikte partij kloostermoppen op de kop tikken om een deel van de houten muren te vervangen door een gemetselde. Wat er werd verbouwd en wat er aan vee op en rond het erf was zal ook ongeveer hetzelfde zijn geweest als in de middeleeuwen. Zo zien we in een advertentie uit 1888 dat alle gereedschap, karren, paarden en vee te koop werd aangeboden door de laatste Kruissink. Dit was Egbert Kruissink, die op 73-jarige leeftijd stopte als boer.

Eeuwenlang was het boerenbedrijf in Oost-Nederland een gemengd bedrijf. Vanaf de jaren 50 van de vorige eeuw gingen de boeren specialiseren en is het bedrijf in grote mate veranderd. Dit betekende het einde van het gemengde bedrijf. De familie Dommerhold koos voor een melkveebedrijf. De stallen werden aangepast en er kwam een ultramoderne ligboxenstal met plaats voor zestig koeien. Verdere schaalvergroting zat er echter niet in en men keek uit naar een plek om het bedrijf elders voort te zetten. In 1992 verhuisde het echtpaar Dommerhold naar Terwolde.

Wegens afschaffing der boerderij zal de Deurwaarder **C. POHLMANN** op **Dinsdag** en **Woensdag**, den 7 en 8 Febr. a.s., telkens des morgens om 9 uur, ten verzoeken van **E. KRUSSINK**, op het erve Kruissink nabij het station **Diepenveen**, publiek erfhuusgewijze verkoopen:

DE GEHEELE
Bouwmansvoortvaring,
bestaande hoofdzakelijk in:

5 paarden, zijnde 1 drachtige blauwe schimmel, moorkop; 1 ijzerschimmel moorkop merrie, oud 6 jaar; 1 zwarte ruin, oud 2½ jaar; 1 blauwe schimmel merrie moorkop, oud 1½ jaar; allen van gekruist ras, benevens een goed bij den weg loopende ponny, 8 nieuwmelkte, neurende, drachtige koeien en vaarzen, 1 gaste gemeste koe, 4 pinkkalveren, 1 kalf, 2 vette varkens, 20 kippen; voorts 1 kleedwagen, 2 boerenwagens, 2 beste sleepkarren, ploegen, 4 span eggen, één- en tweespanspaardetuigen en dekens, snijmachine en verder de geheele bouwmansvoortvaring.

Te bezien Maandag 6 Februari van 's morgens 10 uur.

Het vee en de paarden zullen op Dinsdag den 7 Febr. om 11½ uur worden verkocht.

Advertentie in de regionale krant vanwege de beëindiging van het bedrijf

– De eigenaren van het Kruissink

Aanvankelijk was Het Kruissink een leengoed van de Proosdij te Deventer. De proost beheerde voor de bisschop de vele bezittingen die de Rooms-Katholieke Kerk in bezit had.

Na de Reformatie werd het bezit van kloosters en proosdijen verdeeld. Op zestien oktober 1669 werd besloten dat de goederen, dus ook erve Het Kruissink, van de Proosdij van St. Lebuïnus te Deventer zouden toekomen aan de stad Deventer. De proost bracht de goederen weer onder bij leenmannen, die het op hun beurt weer verpachtten aan boeren.

De eigenaren van Smets Rande waren de leenmannen van Het Kruissink. In 1799 werd de leenhorigheid afgekocht en tot 1979 waren de heren en dames van Smets Rande en later Nieuw Rande de eigenaren van Het Kruissink. Daarna kwam het met uitzondering van de periode 1981-1992 (toen in eigendom van de familie Dommerhold) in handen van de Verenigde Gestichten en diens opvolger, Stichting IJssellandschap.

– De leenmannen van 1544 tot 1799

In het Repertorium op de leenregisters van de leen- en hofhorige goederen van de Proosdij van St. Lebuïnus te Deventer worden de leenmannen van Het Kruissink genoemd. Overigens waren deze leenmannen op hun beurt weer leenheer, omdat zij de goederen weer 'verpachtten' aan boeren.

De leenmannen in de periode 1544-1799 waren:

- 1544-1738 Familie Swaefken-De Smet. Achtereenvolgens Gert Swaefken (1544), Hendrick Swaefken (1571), Anna Zwaefken (1629), Anna Maria Swaefken x Philippus Josephus de Smet (1694), Angelina Sybilla Josephina de Smet x Joan Carel Adolph de Brederode (1724);
- 1738-1761 Johanna Catharina van Markel, vervolgens neef Hendrik Frederik Bouwer (1761);
- 1761 Johannes van Coeverden x Eusebia van Echten tot Relae;
- 1799 Afkoop leenroerigheid door de erven Van Coeverden.

De eigenaren van Het Kruissink van 1800 tot heden

In 1800 kocht Christaan Slichtenbree van de erven van Johannes van Coeverden en Eusebia van Echten tot Relae Smets Rande met zijn herenhuis, twee bouwhuizen, landerijen, bossen en de boerenerven Barghuis en Kruissink voor f 29.000,- .

Smets Rande bleef in bezit van de familie tot Albertus Jacob Duymaer van Twist het buitengoed Smets Rande in 1853 kocht voor een bedrag van f 79.198,-. Het geheel omvatte ca. 78 ha. Het Kruissink maakte hier deel van uit. Smets Rande was inmiddels in verval geraakt. Duymaer van Twist liet Smets Rande afbreken en ca. 400 meter verderop een nieuw landhuis bouwen: Nieuw Rande. In de periode 1851-1856 was hij gouverneur-generaal in Nederlands-Indië.

De erfgenamen van het echtpaar Duymaer van Twist - Beck verkochten het landgoed in 1896 aan Guillaume J.T. baron Stratenus uit Den Haag voor een bedrag van f 160.000,-. Het Kruissink hoorde ook bij de koop. Toen Guillaume en zijn vrouw twee dagen na elkaar in 1939 overleden ging hun zoon Edouard op Nieuw Rande wonen, vanaf 1963 met zijn dertig jaar jongere vrouw Hillegonda Vis. In 1979 overleed Edouard op 93-jarige leeftijd. Hij liet zijn huis en landgoed, inclusief de boerderijen Bouwhuis, Veenhuis en Kruissink na aan de Verenigde Gestichten. In 1981 werd de boerderij Het Kruissink door de Verenigde Gestichten verkocht aan de pachters van Het Kruissink: de familie Dommerhold.

De Stichting IJssellandschap, de rechtsopvolger van de Verenigde Gestichten, kocht de boerderij terug en gaf deze in 1994 in erfpacht aan de De Oosterwaarde. Met de Oosterwaarde is een nieuw hoofdstuk toegevoegd aan de lange en rijke boerentraditie op erve Het Kruissink. Hopelijk volgen er nog vele.

Omstreeks mei 2025 zal een uitgebreidere geschiedenis van erve Het Kruissink-De Oosterwaarde in boekvorm verschijnen. Dit boek wordt uitgegeven door de Historische Vereniging Diepenveen.

Het Kruissink in 1985